

TÜRKİYE İÇİN YENİ BİR DIŞ POLİTİKA KARAR VERME MODELİ ÖNERİSİ

Ertan EFEGİL¹

TÜRKİYE’NİN İHTİYACI DAHA RASYONEL, DAHA DEMOKRATİK VE DAHA KURUMSALLAŞMIŞ BİR DIŞ POLİTİKA PLANLAMA SÜRECİDİR

Türk karar vericileri, 1990 yılında itibaren günümüze kadar geçen süre içerisinde sürekli olarak Türkiye’yi “Türk dünyasının lideri”, “Avrasya jeopolitiğinin merkezinde bölge lideri”, “küresel gündemi belirleyen ülke”, “merkez ülke” ve “bölgesel cazibe merkezi” gibi kavramlarla tanımlamışlardır. Karar vericiler, daha çok Türkiye’nin bölgesel gücünü ve etkisini arttırmak amacıyla, dış politika hedefleri belirlediler ve söylemlerinde de bu anlayışı mutlaka yansıttılar. Fakat bu söylemlerine rağmen, pratikte mevcut politikalarının istenilen etkiyi yapmadığını gören Türk yetkilileri, yürüttükleri dış politikalarını değiştirmek zorunda kalırken, elde edebilecekleri “maksimum umut edilen faydayı (maximum expected utility)”da sağlayamamış oldular.

Ancak Türkiye’nin gerek maksimum umut edilen faydayı elde edebilmesi ve dış politikasını daha gerçekçi veriler üzerine inşa edebilmesi için daha demokratik, daha rasyonel ve daha kurumsallaşmış dış politika yapım sürecini inşa etmesi gerekmektedir.

Daha rasyonel bir dış politika oluşturmak için, dış politika ile ilgilenen bürokratik kurumların idari bünyelerinde, dış politika planlama birimlerine öncelik verilmesi şarttır. Eğer böyle bir birim yoksa, mutlaka oluşturulmalı; eğer varsa, bu birim daha aktif ve daha işler hale getirilmelidir.

¹ Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi.

Kurumsal reformun yanında, kurumlar arasında güvenin ve işbirliğinin de oluşturulması, rasyonel dış politika süreci için gereken diğer bir faktördür. Bu durumun oluşturulabilmesi için de, Türkiye'nin kendi kimliğini yeniden tanımlaması ve demokratikleşme sürecini sonuçlandırması gerekmektedir. Çünkü Türkiye'nin dış politika geçmişine baktığımızda, devletin temel siyasal kültürü ve değerleri üzerinde uzlaşma içerisinde olan aktörler arasında dış politika planlama süreci daha uyumlu bir şekilde işlemiştir. Fakat Refahiyol koalisyon hükümeti döneminde olduğu gibi, eğer aktörler arasında bu konularda bir uzlaşma yok ise, kurumlar arası güvensizlik had safhaya çıkarken, uyumlu bir dış politika süreci yaşanmamıştır. Bu durum ise, kurumlar arası rekabeti artırırken, kurumların birbirleri aleyhine tavır almasına sebep olmaktadır. Eğer yukarıdaki önerilerin hayata geçirilirse, Türk karar vericileri, daha rasyonel dış politika hedefleri ve bu hedeflere uygun araçlar belirlemiş olacaktır ve sahadaki gelişmelere paralel olarak, dış politika hedefleri de zamanında güncellenebilecektir. Bu sayede dış politika karar vericileri, daha vizyon sahibi aktörler haline gelecektir.

Daha demokratik bir dış politika planlama sürecinde, Türk karar vericileri, küreselleşmenin etkisiyle dış politika – iç politika ayrılığındaki belirgin çizginin ortadan kaybolmasının da etkisiyle, çeşitli sosyal grupların, katmanların ve kesimlerin taleplerini de dikkate alan orta ve uzun vadeli çıkarlar belirleyebilecektir. Cumhurbaşkanı Gül'ünde belirttiği gibi, günümüz Soğuk Savaş sonrası dönemde, devletlerin, demokratikleşme ve liberal ekonomi anlayışının getirdiği şartlar altında, “hür, açık ve katılımcı yapılar kurmaları ve bu yapıları da güçlendirmeleri” gerekmektedir. Aynı zamanda Gül'e göre, “devletlerin daha geniş ve gerçekçi bir bakış açısına ihtiyacı vardır” ve bu amaçla “sivil toplum kuruluşları ile medyanın, halkın katılımının sağlanmasına ve ihtiyaçlarını ortaya koymasına” yardımcı olması istenmektedir. Daha farklı bir anlatımla, Türk karar vericilerinin, “hür ortamda sorunları doğru teşhis etmesi, duyarlı ve yapıcı bir fikir teatisine girmesi” gerekmektedir. Daha demokratik bir ortama sahip olan Türkiye'de, “gelişmiş bir siyasal kurumsallaşma, yerleşmiş siyasal kurallara dayanan demokratik nitelikli bir siyasal rejim altında çalışan hükümet, dış politika hedeflerini, geniş toplumsal kesimlerden gelen istek ve önerilerin tartışılmasına dayanan bir süreç sonunda” oluşturacaktır.

Daha demokratik bir ortam için, demokratikleşme sürecini tamamlaması gereken Türkiye, parlamenter demokrasi sistemini tam anlamıyla işlevsel hale getirmelidir. Bu bağlamda, temel

hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığı, medya ve kitle iletişim araçlarının daha yasal güvenceler altında hareket ettiği ve birbirleriyle çelişen fikirlerin serbestçe tartışıldığı bir ortamda, Meclis'in de tam anlamıyla dış politika sürecine dahil edilmesi gerekmektedir. Ancak milletvekillerinin de, siyasi partilerin genel merkezleri tarafından değil, temsil edecekleri halkın delegeleri tarafından seçilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de dış politika karar verme sürecinin daha kurumsal hale getirilmesi durumunda, yürütülen dış politika, daha etkin ve daha işlevsel düzeyde hareket eden kurumlar tarafından desteklenecektir ve bu sayede dış politika sürdürülebilir bir karaktere sahip olabilecektir. Aksi takdirde, bir yandan Turgut Özal, Süleyman Demirel ve Tansu Çiller dönemlerinde dile getirilen vizyonlar ve idealler gibi uzun vadeli hedefler salt söylem bazında kalacaktır, diğer yandan da dış politikanın ağırlıklı olarak kişisel özelliklere dayalı şekilde planlanması ise, yukarıda da belirttiğimiz gibi, kurumlar arası çatışmayı ortaya çıkaracak ve devlet kurumlarının birbirlerini köstekleyici tutum içerisinde bulunmalarına neden olacaktır. Her iki durumda da, Türkiye, dış politika konusunda inandırıcılığını, güvenilirliğini kaybederken, diğer yandan ulaşabileceği hedeflerine de ulaşamaz hale gelecektir.

YENİ BİR MODEL ÖNERİSİ

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, dış politika sürecinin planlama kısmına ağırlık verilerek yapılacak kurumsal yeniden yapılandırma neticesinde, daha rasyonel, demokratik ve kurumsallaşmış bir model ortaya çıkarılabilir ve bu sayede Türkiye'nin mevcut dış politika hedefleri sürdürülebilir ve gerçekçi hale getirilebilir. Bu bağlamda, Türk karar vericileri, Avrupa Birliği üyelik süreci içerisinde, Türkiye'nin kurumsal alanda daha fazla demokratikleşmesine ve sivilleşmesine çaba harcamalıdır. Tabii bu kurumsal sürece bağlı olarak, yöneticilerinde kendilerinde daha sivil ve demokratik düşünce yapısına sahip olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, hem askeri hem de sivil yöneticilerin daha demokratik anlayışa sahip olmaları durumunda, daha işlevsel hale getirilmiş parlamenter katılımcı demokrasi sistemi, Türkiye'de hakim konuma getirilmiş olacaktır.

Bu duruma ilave olarak, Türk karar vericilerinin güvenlik odaklı dış politika anlayışını terk etmeleri de, yukarıdaki modelin işler hale getirilmesi için gereklidir. Çünkü sürekli diğer ülkeleri kendisi için bir tehdit olarak gören ve dış politikayı salt tehdit algılamaları üzerine inşa eden

karar vericilerin, karşılıklı bağımlılık, demokratik anlayış, işbirliği, bölgesel bütünleşme gibi daha liberal ve daha çoğulcu dış politika anlayışlarını karar verme sürecine yansıtılmaları mümkün değildir. Hatta güvenlik odaklı dış politika anlayışı, mevcut uluslararası konjonktürün gerçeklerine ve gereklerine uygun değildir.

Kimlik sorununu da aşan Türkiye, aşağıdaki kurumsal reform sürecini de gerçekleştirebilecektir. Yine de bu reform sürecinin, gerek bürokratik kurumların yapılarından ötürü, gerekse kişisel bakış açılarının potansiyel engelleme kapasiteleri nedeniyle kolaylıkla hayata geçirilmesi mümkün görünmemektedir.

Öncelikle dış politika planlama sorumluluğu ve yetkisi, seçimle işbaşına gelen ve seçimler sırasında belli dış politika anlayışını yürütme vaadinde bulunan Bakanlar Kurulu ve dolayısıyla Başbakanlıkta olmalıdır. Danışmanlarının yardımıyla yürütülen dış politika hedefleri ve araçları hakkında bilgi edinmesi ve bu sayede dış politikaya yön vermesi beklenen Başbakan, Dışişleri Bakanlığı'nın bünyesinde oluşturulacak yeni birimler ve mevcut olan birimlerin güçlendirilmesi, geliştirilmesi ve daha aktif hale getirilmesi sayesinde, yeni bir dış politikanın belirlenmesinde ve mevcut politikanın güncellenmesinde daha rasyonel hareket edebilecektir. Tabii ki bu alanda yeterli birikime sahip kişilerden seçilen Başbakanlık Dış Politika Danışmanlarının, araştırma merkezleri, sivil toplum kuruluşları, çıkar ve baskı grupları ile Dışişleri ve Milli Savunma Bakanlıkları başta olmak üzere, diğer devlet birimleri ile sürekli istişare halinde bulunmaları gerekmektedir.

Dışişleri Bakanlığı'nın dış politika planlama kabiliyetinin geliştirilmesi amacıyla, öncelikle Bakanlık bünyesinde faaliyet gösteren Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin, Dış Politika Enstitüsü adı altında yeniden yapılandırılarak, daha kurumsal, daha üretken ve daha aktif hale getirilmesi gerekmektedir. Kuruluş yasasında, Merkez, "Bakanlığın dış politikasının tayininde gerekli bilgi birikimini artırmak ve başta üniversiteler olmak üzere Bakanlık dışı çevrelerle yakın işbirliği tesis etmek ..., üniversite, parlamento, basın ve ilgili diğer resmi ya da özel kurumların bilgi ve görüşlerinden yararlanmak..., nesnel değerlendirme ve sonuçlara varmak, karar mercilerinin önüne sağlıklı araştırma ürünü veri, bilgi ve öneri çıkarmak" gibi görevler ile donatılmıştır. Mevcut şartlarda yetersiz olan Merkez, sayısal anlamda personel sayısını artırırken, kendi bünyesinde emekli büyükelçiler ile (doktoralı olmak koşuluyla) tam ve yarı zamanlı araştırmacılar görevlendirmelidir. Bakanlığın dış temsilciliklerinde birer temsilcisini

mutlaka görevlendirmesi gereken Merkezin, bir yandan Türkiye'nin şartlarına uygun olarak talep edilen "güvenilir ve gerçek bilgiyi" üretmesi, diğer yandan bakanlığın ihtiyaç duyduğu dış politika değerlendirmelerinde bulunması gerekmektedir.

Sonuçta teorik ve pratik bilgileri birleştirerek², mevcut dış politika hakkında değerlendirmelerde ve tavsiyelerde bulunan Merkez, Dış Politika Enstitüsü'ne dönüştürülmesinden ötürü, dış politika analizi, uluslararası güvenlik, insan hakları ve uluslararası hukuk, sorunların barışçıl yöntemlerle çözümü ve güç kullanımı, uluslararası ekonomi politika, enerji ve güvenlik, diplomasi, Türk dış politikası, sosyal ve kültürel gelişmeler, uluslararası bütünleşme çabaları gibi daha özel ve daha disiplinlerarası yüksek lisans ve doktora programları açarak, Bakanlık personelinin ve diğer ilgili devlet ve devlet dışı bireylerin ihtisaslaşma yönünde eğitimine katkıda bulunmalıdır. Örneğin, Rusya Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Diplomasi Akademisi'nde yaklaşık 40 akademisyen tam zamanlı olarak görev almaktadır.

Bu bağlamda, Bakanlık bünyesinde bulunan Siyaset Planlama ile Araştırma ve İstihbarat Genel Müdürlükleri daha faal hale getirilmeli ve beyin fırtınası türü toplantılara ilave olarak, bu birimler, Dış Politikası Enstitüsü ile Bakanlığın diğer birimleri arasında bir köprü rolü oynayabilir, teori ile pratiğin birleştirilmesi için koordinasyon görevi üstlenebilir. Ayrıca Bakanlık, kendi bünyesinde mutlaka ekonomi, enerji, terör, insan hakları, azınlık hakları vb. ihtisas konularında uzmanlara da yer vermelidir.

Bakanlıkta görev alan diplomatların, Enstitü'deki uzmanlar ve görevliler kadar ihtisas sahibi olmaları gerekmektedir. Çünkü diplomatlar veya genel ifadeyle meslek memurları, diplomasi sanatını öncelikle icra etmekle ve bürokratik işlemleri yürütmekle sorumludur. Fakat önemli olan meslek memurlarının, değerlendirme notları, raporlar ve yeni öneriler ile desteklenmesi, daha fazla bilgilendirilmesi ve görüşmeler sırasında ellerinin güçlendirilmesidir.

Dışişleri Bakanlığı'nın dış temsilciliklerinin ve bu temsilciliklerde görevli personel sayısı arttırılmalıdır. Öncelikle temsilcilikler, mutlaka bünyelerinde işadamları gibi belli çıkar ve baskı gruplarını temsil eden kişileri, araştırma merkezleri uzmanlarını, sivil toplum kuruluşu temsilcilerini, Bakanlık Dış Politika Enstitüsü ile TİKA başta olmak üzere, diğer ilgili Bakanlıkların temsilcilerini bünyelerinde barındırmaları gerekmektedir. Çünkü devlet

² Ercüment Yavuzalp'ın dediği gibi, dış politika, sadece pratik bilgi ile yürütülemez, ama sadece teorik bilgiler ile de çözümlenemez. Mutlaka her ikisinin de biraraya gelerek incelenmesi gerekmektedir.

adamlarının resmi temasları neticesinde elde ettikleri “siyasi ve diplomatik başarıları”nın fiiliyata geçirilmesi, ancak bu temsilcilikler ve kişiler tarafından mümkün olacaktır. Aksi takdirde imzalanan antlaşmalar, “sağlıklı şekilde uygulanamayan hukuksal metinler” olarak ortada kalacaklardır.

Dış politikanın daha fazla sivilleşmesi ve yürütme organının tümüyle sorumluluğu alabilmesi için, Milli Savunma Bakanlığı’nın, ulusal güvenlik politikasının belirlenmesinde, Başbakanı karşı sorumlu yegane organa dönüştürülmesi gerekmektedir. Kuruluş kanununa göre, Bakanlık sadece lojistik destek birimi gibi faaliyet göstermektedir. Fakat gelişmiş ülkeler incelendiğinde Bakanlık, ulusal güvenlik politikalarını planlayan yegane aktör olarak yetkilendirilmiştir. Bu nedenle, Bakanlık, yeni görev tanımı çerçevesinde kapsamlı bir yeniden yapılandırmaya tabi tutulmalı ve ulusal ve uluslararası güvenlik konularında ihtisas yapmış sivil kadrolara sahip olmalıdır. Bu sayede, Türkiye’nin güvenlik politikaları da, daha demokratik bir yapıya kavuşturulmuş olacaktır.

Genelkurmay Başkanlığı da, daha profesyonel anlayışa sahip olarak, askeri lojistik planlama ve/veya askerin savaşa hazırlanması gibi görevler ile donatılarak, iç siyasi ve dış politika alanından çekilmelidir. Milli Savunma Bakanlığı’na bağlı olarak görev yapması öngörülen Başkanlık, yine de ulusal güvenlik politikaları konusunda, doğrudan Milli Savunma Bakanı’na danışmanlık görevinde bulunmalıdır.

Şu anda eski gücünü kaybeden ve hatta etkisiz konuma getirilen MGK Genel Sekreterliği de, Milli Savunma Bakanlığı bünyesine katılarak, Bakanın ulusal güvenlik ve Milli Güvenlik Siyaset Belgesi gibi konuların hazırlanmasında, Bakanlığın danışmanı ve planlama birimi olarak çalışmalıdır.

Milli Güvenlik Kurulu da, Batı’daki örneklerinde olduğu gibi, tümüyle sivil yöneticilerden oluşturulmalı ve ulusal güvenlik politikalarının görüşüldüğü bir danışma kurulu haline getirilmelidir. Bu bağlamda, ABD’deki gibi, Kurul üyeleri, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri ile Milli Savunma Bakanları olmalıdır. MİT Müsteşarı ve Genelkurmay Başkanı da, Kurul’a danışmanlık görevi ifa etmelidir.

Cumhurbaşkanı ise, önceki örneklerin aksine, her ne kadar devletin başı olarak kabul edilse bile, dış politika konusunda, Bakanlar Kurulu ve Başbakanı tamamlayıcı ve destekleyici bir rol

üstlenmeli ve dış politikayı planlayan konumda bulunmamalıdır. Yine de dış politikanın yürütülmesine ilişkin kendi tavsiyelerini ve görüşlerini Başbakana iletebilir. Danışmanları vasıtasıyla, dış politikadaki gelişmeleri izlemelidir.

Sürecin demokratik yapıya büründürülmesi için, Meclis'in de daha demokratik ve daha vatandaş temsil eden yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, aksi taktirde Meclis, liderlerin kontrolünde ve yürütmeyi denetleyemeyen etkisiz organa dönüşürken, temsil etmesi gereken kamuoyunu temsilden uzak bir yapı olarak siyasal hayatta varlığını sürdürmektedir. Bu amaçla, milletvekili adayları, mutlaka siyasi partilerin genel merkezleri tarafından değil, delegelerce seçilmeli ve bu sayede milletvekilleri kendilerini lidere karşı değil, halka karşı sorumlu hissetmelidir. Bu durumda, Meclis Dış İlişkiler Komisyonu, daha etkin bir şekilde çalışabilecektir. Genel Kurul'da denetleme görevini tam anlamıyla ifa edebilecektir. Aynı zamanda seçim barajı nedeniyle parlamentoya girmesi engellenen küçük partilerinde Meclis'te temsil edilmesine olanak sağlanmalıdır. Seçim barajının düşürülmesiyle böyle bir imkan tanınabilir. Böylece farklı görüşlerin Meclis koridorlarında ifade bulmasına imkan sağlanmış olacaktır. Kendisini Meclise karşı sorumlu hisseden hükümette, milletvekillerini bilgilendirme konusunda isteksiz davranmayacaktır.

Kurumsal yapı yukarıda önerildiği şekilde yeniden yapılandırılırken, aynı zamanda sosyal zeminde faaliyet gösteren devlet – dışı aktörlerde dış politika sürecine dahil edilmelidir. Daha demokratik yapı sayesinde, kamuoyunun, çıkar ve baskı grupları ile sivil toplum kuruluşlarının görüşleri, Başbakan danışmanları, Dışişleri Bakanlığı Dış Politika Enstitüsü uzmanları ve Cumhurbaşkanlığı ile Meclis'teki dış politika danışmanları tarafından dikkate alınmalıdır. Aslında AK Parti hükümetinin, yaptırdığı anketler yoluyla, bu grupların görüşlerine duyarlılık gösterdiği de görülmektedir.

Medya'nın basın dışı ekonomik gelirleri engellenmelidir. Aksi taktirde mevcut işadamları – siyasetçi – basın mensubu ilişkisi devam edecektir ve yukarıda bahsettiğimiz sıkıntılar da varlığını sürdürecektir. Ancak ekonomik ilişkilerin engellenmesine rağmen, medya kuruluşlarının ideolojik nedenlerden ötürü taraflı davranması her zaman mümkündür. Fakat yine de bu duruma rağmen, daha objektif ve gerçekleri mümkün olduğunca yansıtan bir tutum içerisinde olmaları mümkündür. Herşeye rağmen, medya kuruluşları, halkı bilgilendirmenin ötesinde, siyaset sahnesinde “salt ideolojik/siyasi rekabetin bir aktörü, parçası” olmaktan

vazgeçirilmelidir. Diğer bir ifadeyle devlet kurumları/siyasi partiler ile medya kurumlarının, belli siyasi görüşler bağlamında ittifak kurmaları engellenmelidir.

Araştırma Merkezleri ile Üniversitelerden, siyasi partiler, devlet kurumları, parlamento ve hükümet mutlaka faydalanmalıdır. Bu merkezlere ve üniversitelerdeki araştırma merkezlerine, siyasi partiler, devlet kurumları ve özel sektör kuruluşları, maddi ve teknik yardım sağlamalıdır. Aynı zamanda karar vericiler, araştırma merkezlerinin kendi görüşlerine aykırı olsa bile, farklı dış politika seçenekleri ve önerileri içeren raporlar ve değerlendirme notları hazırlamalarını teşvik etmelidir. Aksine bu kişiler, araştırma merkezlerini, kendi dış politika anlayışlarını meşrulaştıracak birimler olarak görmekten vazgeçmelidir ve salt ideolojik anlayışları nedeniyle bu merkezleri cezalandırıcı/dışlayıcı tutum içerisinde olmamalıdır. Bu bağlamda, merkezlerin çalışanları, mutlaka yasal iş güvencesi altına alınmalı ve bu sayede tam zamanlı akademisyenlerinde bu merkezlerde çalışmaları sağlanmalıdır. Özellikle bu merkezlerin, Türkiye için gerekli olan “bilgi üretimini” gerçekleştirmeleri teşvik edilmelidir.

DEĞERLENDİRME

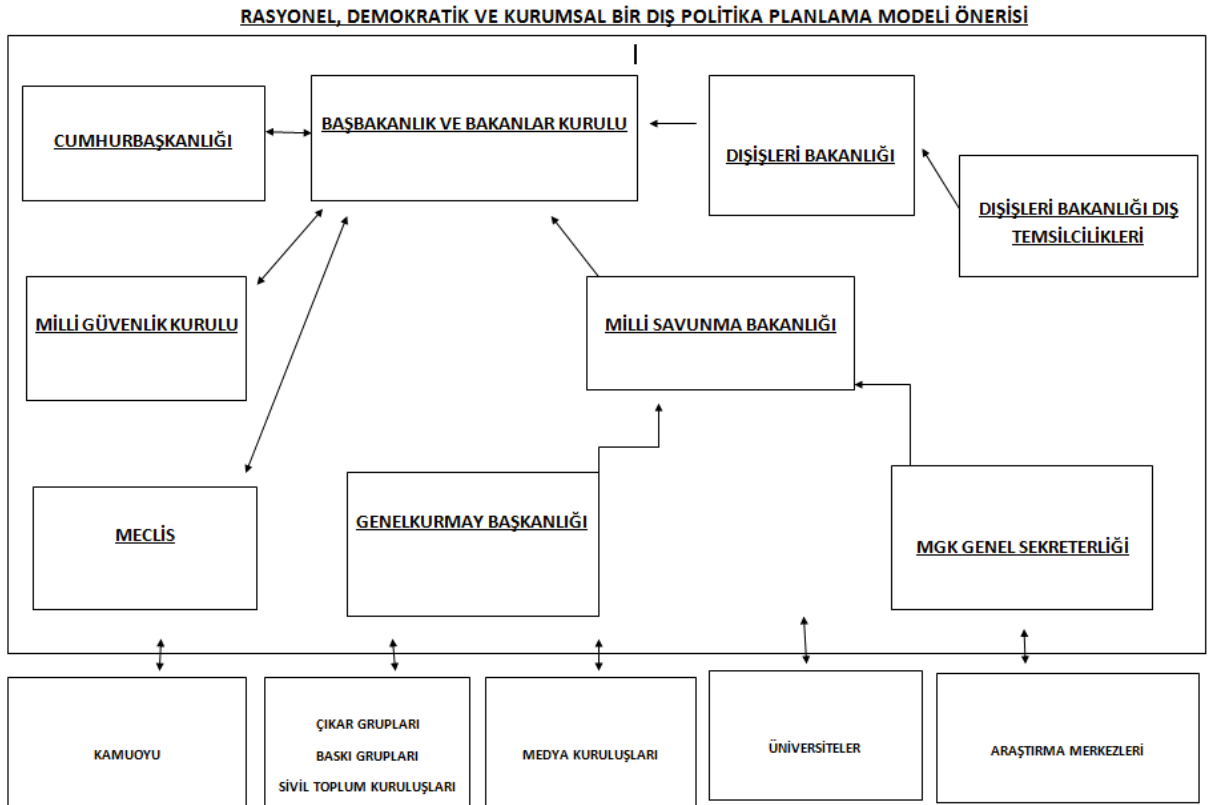
Türkiye’de mevcut siyasi tartışmalar dikkate alındığında, Türkiye için hayati önem taşıyan demokratik, rasyonel ve kurumsallaşmış dış politika yapım sürecinin kısa sürede hayata geçirilmesi mümkün görünmemektedir. Zaten teorik olarak bürokratik kurumlar, otomatik olarak her türlü değişime direnç göstermektedir. Çünkü gerek kurumsal kültürlerinin ve gerekse bürokratların kişisel düşünce paradigmalarının etkisiyle, kurumlarının güç kaybetmesini önleme ve sahip oldukları görev tanımlarını kaybetme endişesiyle hareket eden bürokratlar, her türlü değişime direnç göstermektedirler. Bu statükocu tutum nedeniyle, bürokratik reform süreçleri daima engellenmektedir veya en azından yavaşlatılmaktadır.

Fakat teorik alandaki bürokratik kurumların yaklaşımlarına ilave olarak, aslında Türkiye’de yaşanan diğer çok önemli sorun ise, zihniyet meselesidir. Türkiye’de maalesef halen daha “iç sorunlar” yaşanmaktadır. Kendi kimlik, devlet felsefesi, siyasi kültür ve düşünce yapısı gibi konularda tam bir bütünlüğü sağlayamamış olan Türkiye, kurumlararası işbirliği ve uyumlu dış politika planlama süreci gibi olması gereken süreçleri yaşayamamaktadır. ABD ve Avrupa Birliği üyeleri gibi gelişmiş ülkelerdeki süreçler incelendiğinde, aktörler arasında yukarıda saydığımız konularda bu kadar derin görüş ayrılıkları bulunmamaktadır. Bu farklılıklar ise,

Türkiye'nin bir çok sorununu çözmesine engel olurken, aksine mevcut sorunları kronik hale getirmektedir. Fakat temel değerlerde uzlaşma sağlamış olan ve çok farklı kültürel yapıyı kendi bünyesinde eritmeyi son zamanlara kadar başarmış olan ABD bile, dış politikasında sürekliliği ve rasyonelliği yakalamıştır.

Herşeye rağmen, Türk karar vericileri ve elitleri, mutlaka bir ortak noktada uzlaşmak ve yukarıda ifade ettiğimiz “zihniyet sorunlarına” kalıcı çözüm bulmak zorundadır. Bu sorunlara çözüm bulan ve dış politika planlama kabiliyetlerini artırmak için kurumları yeniden yapılandıran Türkiye, uluslararası ilişkilerinde daha gerçekçi verilere dayanan dış politika güderken, kendi ulusal, orta ve uzun vadeli çıkarlarını koruma ve hayata geçirme konusunda daha sağlam adımlar atmış olacaktır.

Tablo 1

Tablo 2

RAYSONEL, DEMOKRATİK VE KURUMSAL BİR DİŐ POLİTİKA PLANLAMA MODELİ ÖNERİŐİ

CUMHURBAŞKANLIĞI -Tamamlayıcı rol üstlenmelidir.-Devletin bağı olarak, karar alıcı konumda bulunmaktan sakınmalıdır.-Danışmanları yardımıyla dış politika gelişmelerini takip etmelidir.	BASBAKANLIK VE BAKANLAR KURULU -Dış politika planlama sorumluluğu, siyasi yükümlüğü bulunan Başbakanlık tarafından üstlenilmelidir. Seçimlere girerken, Başbakanlık, vatandaşlara dış politika konusunda vaatlerde bulunmalıdır. Bu nedenle ıęęęęę, sorumlu birim olarak kalmalıdır.-Danışmanları vasıtasıyla dış politika gelişmelerini izlemelidir.	DİŐİŐLERİ BAKANLIĞI - Dış politikanın yürütülmesinden ve dış politika değişikliği konusunda temel ilkelere değerlendiren ıalışmalar, fikirler üretmelidir. Bu bağlamda, dış politika planlama rolünü artırmak amacıyla;- Stratejik Araştırmalar Merkezini geliştirilerek, Dış Politika Enstitüsü'ne dönüştürülmelidir.- Dış Politika Planlama Merkezi, bürokratlar ile yeni politika önerileri hazırlayanlar arasında köprü rolü oynamalı,- İştihat Birimi geliştirilmeli,- İhtisat sahibi uzmanlar, danışmanlar istihdam edilmeli.- Bilgilendirme Birimi, hem iş hem de dış kaynaklara dış politika ilkelere hakkında bilgi sunmalıdır.	MİLLİ GÜVENLİK KURULU -Ulusal güvenlik ve dış politika konularında danışma kurulu haline getirilmelidir.-Tümüyle sivil yetkililerden (Cumhurbaşkanı, Başbakan, Başbakan Yardımcısı, Dış İşleri Bakanı, Millî Savunma Bakanı) olmalıdır.-Genelkurmay Başkanı ve MİT Müsteşanı da Kurulu gerektiğinde danışmanlık yapmalıdır.	
MECLİŐ -Meclisin ve dolayısıyla milletvekillerinin dış politika üzerindeki etkisi artırılmalı ve yürütme organının bu alandaki faaliyetleri denetim altında tutulmalıdır.-Seçim barajının düşürülmesi sonucunda, her türlü görüş parlamentoda dile getirilmelidir. Böylece farklı fikirlerin gündeme getirilmesine işteş sunulmalıdır.-Milletvekili adayları da, delegeler tarafından doğrudan seçilmesi ve genel merkezin bu konudaki yetkisi elinden alınmalıdır.-Dışışleri Komisyonu'nda daha etkin hale getirilmeli ve danışmanları vasıtasıyla Meclis'in dış politika konusundaki bilgi düzeyi geliştirilmelidir.	DİŐİŐLERİ BAKANLIĞI DİŐ TEMSİLCİLERİ -Temsilcilerde, araştırma merkezleri, ııkar ve baskı grupları, sivil toplum temsilcileri ve bakanlıkların yetkilileri yer almalıdır. Bakanlık Str. Arş. Meçk,ıđęę bir yetkili yer almalıdır.	GENELKURMAY BAŞKANLIĞI -Sadece askeri lojistik planlaması yapmalı ve askeri güvenlik bağlamında askeri planlamayı yapmalıdır.-Diğer bir ifadeyle Bakanlıkta profesyonelleşme sağlanmalı ve böylece dış politika üzerindeki etkisi azaltılmalıdır.-Askeri güvenlik konularında, Millî Savunma Bakanlığı, Millî Güvenlik Kurulu ve gerekirse Başbakana danışmanlık görevi üstlenmelidir.-Doğrudan Millî Savunma Bakanlığı'na bağlanmalıdır.	MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI -Ulusal güvenlik politikasının belirlenmesinde ıęęęęę, yetkili haline gelmelidir.-Yeni görev tanımı çerçevesinde Bakanlık daha fazla sivilleştirilip, yeniden yapılandırılmelidir.	MGK Genel Sekreterliği - Millî Savunma Bakanlığı'na bağlı organ haline gelerek, Millî Güvenlik Siyaset Belgesinin hazırlanmasında ve ulusal güvenlik politikasının belirlenmesi konusunda, Bakanlık danışma ve planlama birimi haline getirilmelidir.
KAMUOYU	ıIKAR GRUPLARI BASKI GRUPLARI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	MEDYA KURULUŞLARI	ÜNİVERSİTELER	ARAŞTIRMA MERKEZLERİ